Eduskunnan talousvaliokunta
TaV@eduskunta.fi

Lausuntopyyntö 3.11.2022

HE 115/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain, vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain sekä rikosrekisterilain 6 b §:n muuttamisesta

Eduskunnan talousvaliokunta on pyytänyt Kilpailu- ja kuluttajavirastolta (KKV) lausuntoa hallituksen esityksestä julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain, vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain sekä rikosrekisterilain 6 b §:n muuttamisesta. Kilpailu- ja kuluttajavirasto toteaa lausuntonaan seuraavan.

Kilpailu- ja kuluttajavirasto suhtautuu pääasiassa positiivisesti hallituksen esityksen tavoitteisiin ja ehdotettuihin muutoksiin. KKV kuitenkin korostaa hankintalain selkeyden ja yksiselitteisyyden merkitystä. Hankintalain selkeys helpottaa hankintayksiköiden hallinnollista taakkaa ja tekee hankintoihin osallistumisesta yrityksille helpompaa ja houkuttelevampaa.

141 § Kilpailu- ja kuluttajaviraston esitys markkinaoikeudelle

Kilpailu- ja kuluttajavirasto pitää erityisen tärkeänä hankintojen valvonnan ajalliseen toimivaltaan liittyvää 141 §:n 2 momentin muutosehdotusta, jolla pidennetään KKV:lle asetettua määräaikaa markkinaoikeudelle tehtävän esityksen osalta. Muutos parantaa KKV:n mahdollisuuksia toteuttaa tehtäväänsä hankintojen valvojana.

KKV on valvonut julkisia hankintoja vuodesta 2017 lähtien. KKV voi puuttua lainvastaisiin menettelyihin joko hallinnollisella ohjauksella tai tekemällä esityksen markkinaoikeudelle seuraamusten määräämiseksi. Markkinaoikeusesityksen tekeminen on mahdollista ainoastaan EU-kynnysarvot ylittävissä lainvastaisissa suorahankinnoissa. Voimassa olevan hankintalain 141 §:n mukaan KKV:n tulee tehdä seuraamuksia koskeva esitys markkinaoikeudelle kuuden kuukauden kuluessa hankintasopimuksen tekemisestä. Kilpailu- ja kuluttajaviraston selvittämistoimenpiteet katkaisevat vanhentumisajan kulumisen, jolloin se alkaa kulua uudelleen alusta. Määräaika on osoittautunut käytännön valvontatyössä liian lyhyeksi.

KKV toteaa, että usein laittomista suorahankinnoista ei ole tehty kirjallista hankintapäätöstä tai kirjallista hankintasopimusta. Virasto, muut potentiaaliset tarjoajat ja kansalaiset saavat tiedon suorahankinnoista ja sopimusmuutoksista tyypillisesti vasta viiveellä, jolloin KKV:lle asetettu kuuden kuukauden määräaika on usein jo ehtinyt kulua siinä vaiheessa, kun epäilty lainvastaisuus tulee valvovan viranomaisen tietoon. Tällaisissa tapauksissa KKV:llä ei siten ole ollut mahdollisuutta aloittaa selvittämistoimenpiteitään voimassa olevan määräajan puitteissa ja katkaista määräajan kulumista. KKV toteaa,

että valvontatoiminnossa on tullut vastaan myös tilanne, jossa lyhyttä määräaikaa on käytetty hyväksi lykkäämällä hankintasopimuksen täytäntöönpanoa kuuden kuukauden ajan tarkoituksena estää valvovan viranomaisen tehokkaat puuttumiskeinot.

KKV toteaa, että etenkin laajoissa ja monimutkaisissa asioissa tosiseikkojen riittävä selvittäminen ja asianosaisten kuuleminen vievät merkittävän osan selvitystoimenpiteiden alkamisen jälkeen kuluvasta määräajasta. Määräajan riittämättömyys korostuu tapauksissa, joissa hankintayksikkö on laiminlyönyt hankintoihin liittyvän sopimushallintansa ja hankintayksikön toiminnassa on muutoinkin laajoja puutteita hankintalain noudattamisen suhteen. Tällaisissa tilanteissa hankintayksiköillä on myös vaikeuksia toimittaa asian selvittämiseksi pyydettyjä tietoja kohtuullisessa ajassa. Valvontatoiminnassa saatujen kokemusten perusteella määräaikoja koskeva sääntely ei jätä riittävästi aikaa huolellisen oikeudellisen arvioinnin tekemiselle ja hallintopäätöksen valmistelulle asioissa, joissa on tarpeen tehdä esitys markkinaoikeudelle seuraamusten määräämiseksi.

Pidentämällä määräaikaa nyt ehdotetun mukaisesti parannetaan KKV:n mahdollisuuksia puuttua tehokkaasti lainvastaisiin EU-kynnysarvot ylittäviin suorahankintoihin. Muutoksella mahdollistetaan lisäksi riittävä aika selvitystoimenpiteille, huolellisen oikeudellisen arvioinnin tekemiselle, hallintopäätöksen valmistelulle sekä hankintayksikön kuulemiselle myös tavanomaista laajemmissa valvonta-asioissa. Edellä mainitut seikat ovat tärkeitä myös hankintayksikön oikeusturvan kannalta.

KKV toteaa lisäksi, että se ei voi tehdä esitystä markkinaoikeudelle seuraamusten määräämiseksi, jos hankintayksikkö on tehnyt hankinnasta 131 §:ssä tarkoitetun suorahankintaa koskevan ilmoituksen eikä ilmoitus ole ilmeisen puutteellinen tai virheellinen. Hankintayksikkö voi siten halutessaan suorahankintailmoituksen julkaisemalla saavuttaa oikeusvarmuuden suhteellisen nopeasti ja yksinkertaisella tavalla. Ilmoituksen julkaiseminen lisää samalla julkisten hankintojen avoimuutta.

93 §, 106 § ja 122 § Kokonaistaloudellisesti edullisimman tarjouksen valinta

Pykälien 93 §, 106 § ja 122 § osalta KKV pitää tärkeänä sitä, että kokonaistaloudellisesti edullisin tarjous voi olla myös hinnaltaan edullisin tarjous, kunhan se täyttää hankintayksikön hankinnan kohteelle sekä tarjoajalle asettamat vaatimukset. Tällöin hankintayksiköt voivat järjestää hankinnan kyseiseen tarpeeseen parhaiten sopivalla tavalla. Monesti laadun pisteyttäminen voi olla tarpeetonta ja hankintaa monimutkaistavaa, ja se voi aiheuttaa epäselvyyttä sekä hankintayksiköille että hankintaan tarjoaville yrityksille. KKV kuitenkin katsoo, että nykyinen laki on jo mahdollistanut sellaisen hinnaltaan edullisimman tarjouksen valinnan, joka täyttää hankintayksikön hankinnan kohteelle sekä tarjoajalle asettamat vaatimukset. Ehdotetun pykälän viittaus hankinnan kohteelle sekä tarjoajalle asetettuihin vaatimuksiin vähentää pykälän selkeyttä. Näin ollen KKV katsoo pykäliin esittävien muutosten olevan nykylainsäädäntöön nähden tarpeettomia esityksessä mainittujen tavoitteiden saavuttamiseksi.

123 § Hankintaa koskeva päätös

Pykälän 123 § osalta KKV toteaa, että ehdotettu vaatimus siitä, että hankintaa koskevassa päätöksessä tulee ilmoittaa, kuinka hankinnassa huomioidaan laatuun liittyvät vaatimukset, ei välttämättä aidosti lisää hankintojen laatua.

Huomio Kilpailu- ja kuluttajaviraston toimivaltuuksia koskevasta viittauksesta

Esityksen perustelujen kohdassa 2.4.2 viitataan hankintalain 141 §:ään puhuttaessa KKV:n valvontatehtävistä. KKV katsoo, että kohdassa pitäisi viitata mainitun lain 139 §:ään.

Elisa Aalto
tutkimuspäällikkö